

Rangtasvirda manzara ishlash jarayonida qisqa muddatli etyudlardan foydalanishning pedagogik samaradorligi

Bobur Abdugʻani oʻgʻli Nabiye
Mohinur Baxromjon qizi Yoqubova
Namangan davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Maqolada rangtasvir fanida manzara janrini oʻqitish jarayonida qisqa muddatli etyudlardan foydalanishning pedagogik samaradorligi ilmiy-ijodiy jihatdan tahlil qilingan. Tadqiqot doirasida qisqa muddatli etyudlarning nazariy asoslari, metodik imkoniyatlari va talabalarning badiiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi roli yoritilgan. Maqolada manzara ishlash jarayonida etyudlar orqali rang, shakl, kompozitsiya va atmosferani tez idrok etish qobiliyatini shakllantirishning pedagogik tamoyillari keng yoritilgan. Natijalar rangtasvir fanini oʻqitishda metodik innovatsiyalarni joriy etish boʻyicha tavsiyalarni ishlab chiqishga asos boʻlib xizmat qiladi.

Kalit soʻzlar: rangtasvir, manzara, etyud, pedagogik samaradorlik, qisqa muddatli mashgʻulotlar, badiiy kompetensiya, tasviriy sanʼat pedagogikasi

Pedagogical effectiveness of using short-term etudes in the process of working on landscapes in painting

Bobur Abdugani oglu Nabiye
Mohinur Bakhromjon kizi Yoqubova
Namangan State Pedagogical Institute

Abstract: The article analyzes the pedagogical effectiveness of using short-term etudes in the process of teaching the landscape genre in painting from a scientific and creative perspective. The research covers the theoretical foundations, methodological capabilities and role of short-term etudes in the development of students' artistic competencies. The article broadly covers the pedagogical principles of forming the ability to quickly perceive color, shape, composition and atmosphere through etudes in the process of working on landscapes. The results serve as the basis for developing recommendations for introducing methodological innovations in teaching painting.

Keywords: painting, landscape, etude, pedagogical effectiveness, short-term classes, artistic competence, fine arts pedagogy

Rangtasvir san'atining manzara janri talabalarda tabiiy muhitni idrok etish, kompozitsion va rang sezgisini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Manzara ishlash jarayonida talaba nafaqat texnik ko'nikmalarini, balki badiiy tafakkurini, ijodiy qaror qabul qilish qobiliyatini ham shakllantiradi. Shu nuqtai nazardan, pedagogik jarayonda manzara etyudlari talabalarning mustaqil ijodiy faolligini rag'batlantirishda markaziy vosita hisoblanadi. Qisqa muddatli etyudlar, ya'ni fast sketch yoki express sketch mashg'ulotlari rangtasvir fanida tezkor idrok, rang va shakl uyg'unligini aniqlash, kompozitsion markaz va atmosfera yaratishga o'rgatadi. An'anaviy uzoq muddatli mashg'ulotlarga qaraganda, qisqa muddatli etyudlar talabaning tez fikrlashini, vizual xotirasini va ijodiy refleksiya qilishni faol shakllantiradi, shuningdek, talabaning o'z ishini tahlil qilish va xatolarini tezda tuzatish qobiliyatini rivojlantiradi. Shu sababli rangtasvirda manzara ishlash jarayonida etyudlardan sistematik foydalanish pedagogik jihatdan katta ahamiyatga ega. Zamonaviy ta'lim paradigmasida etyudlarni qo'llashning pedagogik samaradorligi talabaning mustaqil ijodiy qarorlarini rag'batlantirish, badiiy kompetensiyalarni tizimli rivojlantirish va ta'lim jarayonini interfaol qilish bilan bog'liq bo'lib, rangtasvir fanida pedagogik samaradorlikni oshirishning muhim vositasi sifatida namoyon bo'ladi.

Etyud tushunchasi tasviriy san'atda tezkor va qisqa muddatli rasm ishlashni bildiradi. Ular asosan kuzatuv, idrok va kompozitsion qaror qabul qilish jarayonlarini tezkor shakllantirishga xizmat qiladi. Rangtasvir pedagogikasida etyudlar talabalarga rang idrokini rivojlantirish, kompozitsion fikrlashni shakllantirish, texnik ko'nikmalarni mustahkamlash va ijodiy refleksiya imkoniyatlarini beradi. Nazariy jihatdan, etyudlarni pedagogik jarayonda qo'llash konstruktivistik va subyekt-subyekt ta'lim paradigmalari bilan uzviy bog'liq bo'lib, talabaning faol, mustaqil va ijodiy ishtirokini rag'batlantiradi, dars jarayonini interfaol va motivatsion qiladi.

Rangtasvirda manzara ishlash jarayonida qisqa muddatli etyudlardan foydalanish metodik jihatdan bir necha asosiy vazifalarni hal qiladi. Ular talabalarning kuzatuv ko'nikmalarini shakllantiradi, manzara ob'ektlarini qisqa muddatda idrok etishni o'rgatadi va vizual xotirani rivojlantiradi. Shu bilan birga, rang va nur sezgisini mustahkamlaydi, ranglarni tez va aniq tanlash, yorqinlik va kontrastni idrok qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Qisqa muddatli rasm ishlash talabalarga asosiy kompozitsion markaz va vaznli elementlarni aniqlash, tezkor qarorlar qabul qilish va atmosferani ifodalashni o'rgatadi. Shuningdek, turli texnikalar va materiallarni qo'llash orqali texnik va badiiy ko'nikmalarni mustahkamlash imkonini yaratadi. Shu tarzda etyudlar talabaning mustaqil ijodiy faoliyatini rag'batlantiradi, darsni interfaol qiladi va pedagogik samaradorlikni oshiradi.

Pedagogik samaradorlik qisqa muddatli etyudlar orqali talabalarning badiiy kompetensiyalarini tizimli rivojlantirish bilan bog'liqdir. Badiiy kompetensiyalar talabaning rang sezgisi, kompozitsion tafakkuri, texnik mahorati va ijodiy qaror qabul

qilish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Qisqa muddatli etyudlar pedagogik samaradorlikni oshiradi, talabaning mustaqil qaror qabul qilish malakasini shakllantiradi, rang, shakl va kompozitsiyani tezkor idrok qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi, ijodiy refleksiyaning rag'batlantiradi, o'z ishini tahlil qilish va xatolarini tezda tuzatishga o'rgatadi. Shu bilan birga, motivatsiyani oshiradi va dars jarayonini qiziqarli va interfaol qiladi. Shu tarzda qisqa muddatli etyudlar nafaqat texnik ko'nikmalarni, balki talabaning ijodiy tafakkurini va badiiy kompetensiyalarini kompleks rivojlantirish vositasi hisoblanadi.

Rangtasvir mashg'ulotlarida etyudlarni qo'llashda pedagogik tamoyillar muhim ahamiyatga ega. Etyudlar 10-30 daqiqa oralig'ida amalga oshirilishi talab etiladi, bu esa talabaning tezkor idrok va ijodiy faolligini rag'batlantiradi. Talabaga manzara ob'ektini qisqa muddatda ifodalash vazifasi beriladi, bu esa muammoli vazifalarni yechish ko'nikmalarini shakllantiradi. Har bir talabaning individual imkoniyatlarini hisobga olib, moslashtirilgan vazifalar berish pedagogik samaradorlikni oshiradi. Etyuddan so'ng talabalar ishlarini tahlil qiladi, xatolarni aniqlaydi va tuzatadi. Rang, shakl va kompozitsiya elementlarini uyg'unlashtirish talabalarga interfaol tarzda namoyon etiladi, bu esa ularning badiiy kompetensiyalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Manzara etyudlarini turli texnikalar, masalan tempera, akvarel yoki moy bo'yoqlar bilan mashq qilish tavsiya etiladi. Talabalar tezkor ko'rsatmalar asosida manzara qismlarini rasmga tushirishga o'rgatiladi. Dars jarayonida refleksiya va muhokama o'tkazish, talabaning ishini konstruktiv tahlil qilish pedagogik samaradorlikni oshiradi. Etyudlarni qisqa muddatli va uzluksiz tarzda o'tkazish orqali talabaning vizual xotirasi va idrokini mustahkamlash mumkin. Pedagog ijodiy qaror qabul qilish imkoniyatini talabalarga taqdim qilishi, ularni individual yechimlar izlashga undashi zarur. Shu tarzda rangtasvir fanida manzara etyudlarini sistemalik qo'llash ta'lim jarayonini jonlantiradi, talabalarning badiiy kompetensiyalarini rivojlantiradi va motivatsiyani oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, rangtasvirda manzara ishlash jarayonida qisqa muddatli etyudlardan foydalanish pedagogik jihatdan yuqori samaradorlikka ega. Etyudlar talabalarning rang, shakl, kompozitsiya va atmosfera idrokini tezkor shakllantirish, ijodiy tafakkur va refleksiyaning rivojlantirish imkonini beradi. Qisqa muddatli etyudlar manzara janrida texnik va badiiy ko'nikmalarni mustahkamlash, talabaning mustaqil ijodiy faoliyatini rag'batlantirish, motivatsiyasini oshirish va dars jarayonini interfaol qilish uchun samarali vosita hisoblanadi. Pedagogik tamoyillar va metodik tavsiyalarni tizimli qo'llash orqali rangtasvir fanini o'qitishda etyudlarning samaradorligini maksimal darajada oshirish mumkin. Shu bilan birga, maqola natijalari rangtasvir mashg'ulotlarini takomillashtirish, badiiy kompetensiyalarni rivojlantirish va zamonaviy pedagogik yondashuvlarni joriy etish bo'yicha ilmiy-metodik asos yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Taxirovich S. N. et al. BADIY TASVIR VOSITALARIDA METONIMIYANING LINGVISTIK TAVSIFI //PEDAGOGS jurnali. - 2023. - T. 34. - №. 3. - C. 42-45.
2. Toxirovich S. N. VISUAL ARTS TEACHING METHODOLOGY AND PROBLEMS AND SOLUTIONS //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. - 2023. - T. 11. - №. 5. - C. 569-571.
3. Taxirovich S. N. BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIDA ETNOMADANIY KOMPYETYENSIYANI MILLIY-HUDUDIIY MATYERIALLAR VOSITASIDA RIVOJLANTIRISH.
4. Takhirovi S. N. USE OF THE REGIONAL COMPONENT IN FINE ARTS CLASSES 5-7 //Archive of Conferences. - 2021. - C. 1-3.
5. Suyarov N. T., Erkaev E. T. IMPLEMENTATION OF NATIONAL-REGIONAL COMPONENT IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. - 2021.
6. Suyarov N., Ubaydullaev S. Use of national-regional component in art lessons //Asian Journal of Multidimensional Research. - 2021. - T. 10. - №. 8. - C. 222-227.
7. Suyarov N. T. Implementation of the national-regional component in the educational process //Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities. - 2021. - T. 11. - №. 11. - C. 511-514.
8. Suyarov N. TIPS AND METHODS OF USING NATIONAL FOLKLORE IN APPLIED ART LESSONS.
9. qizi Odilboyeva, U. Z. (2025, December). THE SCIENTIFIC AND PEDAGOGICAL INFLUENCE OF TEACHER COGNITION THEORY ON METHOD SELECTION IN THE EDUCATIONAL PROCESS. In International Conference Platform (No. 6, pp. 152-157).
10. Odilboyeva, U. (2025). TASVIRIY SAN'AT VA MUHANDISLIK GRAFIKASI YO 'NALISHI TALABALARIGA INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA INGLIZ TILINI O 'QITISHNING NAZARIY ASOSLARI. Universal xalqaro ilmiy jurnal, 2(4.3), 320-322.
11. Raximov H. O 'QUVCHILARGA MANZARA JANRINI O 'RGATISHDA INNOVATION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI O 'RNI //Universal xalqaro ilmiy jurnal. - 2025. - T. 2. - №. 4.3. - C. 214-218.
12. Рахимов, Х. (2023, December). ТАСВИРИЙ САНЪАТ НАМУНАЛАРИ ОРҚАЛИ САНЪАТШУНОСЛИК СОҲАСИГА ТАЙЁРЛАШ. In INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic: "Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions" (Vol. 1, No. 01).

13. Dominjonov, K. (2025). O 'rta asr kulolchiligida sir tayyorlash texnologiyasi va uning zamonaviy ahamiyati. *Science and Education*, 6(11), 1019-1023.
14. Ugli, A. K. M., & Islomovich, S. F. (2022). The History of Kosonsoy and the Spectacles of the Square are Snografias. *Central Asian Journal of Social Sciences and History*, 3(12), 69-72.
15. Islomovich, S. F. QALAMTASVIR MASHG „ULOTLARIDA TALABALARNI KOMPOZISIYA OID BILIM VA MALAKALARINI RIVOJLANTIRISH.
16. Xojimurodov, S. M. O. G. L. (2025). O 'zbekiston an'anaviy kulolchiligida terrakota plastikasining shakllanishi va badiiy-estetik xususiyatlari. *Science and Education*, 6(11), 1012-1018.
17. ogli Oktyabrov, M. A. (2025). THE EMOTIONAL EXPRESSION OF ARTISTS THROUGH COLORS AND THE PSYCHOLOGICAL EFFECT OF COLORS IN ARTWORKS. *European Review of Contemporary Arts and Humanities*, 1(4), 30-34.
18. Adhamjon o'g'li, O. M. (2025). INNOVATION YONDASHUV ASOSIDA BOLALARINI DEKORATIV RASM CHIZISHGA O 'RGATISHNING DIDAKTIK AHAMIYATI. *IMRAS*, 8(6), 142-147.
19. Adhamjon o'g'li, O. M. (2025). NATYURMORT TUZISH VA UNI TASVIRLASH USULLARI. *INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS*, 3(33), 75-80.
20. Adhamjon o'g'li, O. M. (2024). QAYSI BIRI YAXSHIROQ: NATURADANMI YOKI FOTOSURATDANMI?. *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION*, 3(31), 222-225.
21. Oripov, B. (2025). O 'QUVCHILARNING RUHIYATINI SHAKLLANTIRISHDA VA TARBIYALASHDA, XALQ AMALIY SAN'ATINING O 'RNI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, 2(4.3), 6-9.
22. Oripov, B. (2022). DEVELOPMENT OF STUDENTS'EDUCATION THROUGH PERCUSSION AND PERCUSSION MUSICAL INSTRUMENTS. *Models and methods in modern science*, 1(15), 177-179.
23. BADIRJANOVICH, O. (2020). THE ROLE OF CERAMICS IN PROFESSIONAL TRAINING OF YOUNG PEOPLE IN THE MODERN EDUCATION SYSTEM. *THE AMERICAN JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE AND EDUCATION INNOVATIONS Учредители: The USA Journals*, 2(9), 447-451.
24. Xasanboy o'g'li, B. A. TALABALARNI KASBIY-PEDAGOGIK QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. *Economy and Innovation ISSN*, 2545-0573.
25. Xasanboy O'g'li, B. A. O'quv jaryonida qalamchizgi va qoralamalarni bajarishda talabalarni kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlatnirish texnologiyasi.

Scientific bulletin of namsu-научный вестник намгу-namdu ilmiy Axborotnomasi-2023-yil_7-son.

26. Boltaboev, A. X. O. G. L. (2025). Technologies for the development of students' creative abilities in individual classes. Science and Education, 6(11), 909-911.

27. Xasanboy o'g'li, B. A. UMUMTA'LIM MAKTABLARINING BOSHLANG'ICH SINFI O'QUVCHILARINI TASVIRIY SAN'ATGA O'RGATISHNING MAQSADI VA MAZMUNI.